

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

52-2

Brno 2011

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 52

Volume 52

Číslo 2

Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Rutt kay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Olga Lečbychová, Marián Mazuch,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce

Adresa redakce

Adress

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk

Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 806/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2011

Náklad 450 kusů

Časopis je na seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2011 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

města Opavy. Tento předpoklad se ale na základě moderní kritiky historických pramenů jeví jako neodůvodněný (Bakala 1974).

Liniový výkop pro horkovod byl realizován v J části intravilánu Kateřinek, která se nachází v inundaci řeky Opavy. Velká část zdejší historické zástavby zanikla v 70.–80. letech 20. století v souvislosti s výstavbou panelového sídliště, v té době byla také rozšířena a částečně napřímena Ratibořská ulice. Tomu odpovídala i situace registrovaná na stěnách výkopů, kde se většinou vyskytovaly planýrky soudobého stavebního odpadu, v jejich podloží pak byly evidovány horizonty jílovitých fluvialních sedimentů, značně narušené při výstavbě sídliště.

Výjimku představoval úsek horkovodu v místě odbočky ze staré trasy Ratibořské ulice směrem k ulici Hálkově (JV část parcely 2996), ve které se dochovalo archeologické souvrství jen málo narušené recentními zásahy. Ve spodní části profilu se v úrovni přibližně 2,0 m pod současnou terénní úrovní vyskytovaly tmavě šedé ulehlé písčitojílovité fluvialní sedimenty, z nichž se podařilo získat dva středověké keramické zlomky. Jejich povrch byl zpevněn posypem o mocnosti 0,2 m sestávajícím z oblázků a valounů střední velikosti, jehož rozsah přesně korespondoval s šířkou původní trasy Ratibořské ulice. Tuto nejstarší komunikační úpravu lze na základě nálezů z nava-zující vrstvy sedimentů kontaminovaných sídlištním odpadem rámcově datovat do raného novověku (16. stol.). Valounový posyp byl překryt vrstvou sedimentovaného písku s povrchem zpevněným proutím a větve-mi. Následovala další sedimentovaná vrstva, v jejímž nadloží se nacházela mohutná štěrkopísková terénní dorovnávká, která sloužila jako drenážní podklad pod kamennou dlažbou. Ta byla zřejmě v provozu až do 20. stol., přímo na ní se nacházely konstrukční vrstvy současné asfaltové vozovky. Mimo trasu komunikace pak byly v úrovni mladší části komunikačního souvrství dokumentovány redeponované fluvialní sedimenty a spráše s nálezy 17.–19. stol., mezi kterými se poměrně častěji vyskytovaly zvířecí kosti se stopami řeznické činnosti. Nejmladší komponentu pak představoval suterén asanovaného domu z přelomu 19. a 20. stol. na stavební p. č. 135/3.

Tereza Krasnokutská, Michal Zezula

Literatura

- Bakala, J. 1974:** Počátky města Opavy, *Časopis Slezského muzea*, řada B, 23 (Zvláštní číslo k 750. výročí města Opavy), 3–24.
- Kuča, K. 2000:** *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Ml-Pan.* Praha.
- Prix, D. 1992:** Středověký kostel sv. Kateřiny v Opavě Kateřinkách, *Časopis Slezského muzea*, řada B, 41, 108–118.

Resumé

Opava (Kataster Kateřinky u Opavy, Bez. Opava), Ratibořská Str. Mittelalter, Neuzeit. Dorf. Rettungsgrabung.

OSTRAVA (K. Ú. MORAVSKÁ OSTRAVA, OKR. OSTRAVA)

Pivovarská ulice, p. č. 86/1. Středověk. Město. Záchranný výzkum.

V letních měsících roku 2010 byly prováděny stavební práce na Černé louce s názvem „Přístavba Divadla loutek“. Zkoumaná plocha byla strojně snižována od povrchových recentních vrstev až do říčních štěrkových teras. V jílovito-písčitéch říčních sedimentech ležících na těchto terasách, se podařilo zachytit archeologickou situaci, která byla zdokumentována.

Při prvotním postupném strojním snižování jílovitých sedimentů v ploše stavební jámy nebylo patrné žádných pozůstatků antropogenních aktivit. V jisté úrovni šedé jílovité naplaveniny se začala ukazovat linie řídce roztroušených drobných kousků mazanice a po dalším snížení se tento pás postupně rozšířil. Počaly se také objevovat první keramické fragmenty nádob a občasně i pískovcový kámen. Byla zde zjištěna J hrana výkopu o celkové délce 8,5 m. S největší pravděpodobností se jedná o hradební příkop, který se nacházel před hradbou města. Celkový průřez hradebního příkopu nebyl zjištěn.

Jeho zjištěná hloubka na profilu činila 1 m a v jeho výplni bylo rozlišeno šest typů uloženin. Na jeho dně spočívala šedá jílovitá naplavenina s velkým obsahem drobných kousků mazanice, která se táhla po J okraji příkopu a klesala až na jeho dno. V profilech je při své svrchní úrovni promíchána se žlutým jílem a lokálními vrstvami uhlíků. Více při dně na ní spočívaly částečně opracované pískovcové kameny deponované ve vrstvách jílu, které naplaveninu překrývaly.

Spodní část výplně obsahovala větší množství keramických fragmentů nádob. Nacházely se v ní zlomky okrajů, výdutí a den oxidačně i redukčně vypálených hrnců. Dna těchto nádob byla podsypána. Tento poměrně homogenní materiál můžeme rámcově datovat od počátku 14. stol. do počátku 15. stol. Výjimkou je jeden menší keramický fragment výdutě nádoby pocházející z doby hradištní a jeden pravěký keramický fragment s absencí ostříva, který je svou keramickou hmotou podobný keramice vyráběné v neolitu. Ovšem tuto dataci do neolitu a pravěku vůbec musíme brát s velkou obezřetností, jelikož se jedná o značně drobný nález.

Závěrem lze říci, že výzkum zde prokázal antropogenní aktivity v období vrcholného středověku. Na samotné ploše stavby byl z části prozkoumán vodní příkop, fortifikační prvek, který v těchto místech obcházela hradební pás města. Jeho svrchní výplně souvisí pravděpodobně s jeho zánikem roku 1899. Taktéž volně pohozené pískovcové kameny v něm pocházejí z období zániku hradeb. Co se týče spodních a okrajových částí výplně příkopu obsahujících vrcholně středověkou keramiku, můžeme je interpretovat jako městský odpad po některém z požárů města, nebo lokálních požárů městských stavení. V klidnějších dobách byl hradební příkop pravděpodobně využíván měšťany jako skládka odpadu. Dva keramické fragmenty z pravěku a doby hradištní ve výplni vrcholně středověkého objektu interpretovaného jako hradební příkop můžeme je považovat za intruzi, která se do objektu dostala v rámci říční naplaveniny, v níž se příkop nachá-

zel. Nicméně raně středověký fragment nádoby potvrdil dílčí nálezy předchozích archeologických výzkumů v Moravské Ostravě a poukázal na lidské aktivity v tomto prostoru před lokací města Ostravy. Pravěký fragment je vůbec první keramický nálezy svého druhu doby v tomto prostoru. Ovšem jak bylo již výše uvedeno, musíme datování tohoto keramického zlomku brát s jistou obezřetností.

Pavel Malík, Zbyněk Moravec

Resumé

Ostrava (Kataster Moravská Ostrava, Bez. Ostrava), Pivovarská Str. Mittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

PETROVICE (OKR. BLANSKO)

Intravilán obce. Středověk. Drobné opevnění. Záchraný výzkum.

V intravilánu obce na p. č. 56/1, v blízkosti farního kostela sv. Petra a Pavla a přilehlého hřbitova se podařilo záchraným archeologickým výzkumem dokumentovat nálezuovou situaci při stavebním zásahu do reliktu drobného středověkého opevnění. Pozůstatek tvrziště byl delší dobu znám a figuruje v běžné literatuře, písemné zmínky dokládají existenci tvrze v Petrovicích od poslední třetiny 14. stol. Zemní práce, předcházející výstavbě rodinného domu v prostoru tvrziště, byly zahájeny bez předchozího ohlášení. Místní občan Zdeněk Souček oznámil skutečnost ARÚ AV ČR Brno, v. v. i., místo stavby následně ohledal J. Doležel, provedením vlastního záchraného výzkumu byl pak pověřen ÚAPP Brno, v. v. i.. V západní a severozápadní části staveniště byl v té době vyhlouben terénní zářez, zasahující částečně příkop a jeho předpolí. Severní profil zářezu byl následně dokumentován, přičemž byly na přilehlém poli provedeny povrchové sběry. Později byly ručně vyhloubeny ty části vytyčených základových pasů budoucí stavby, které bezprostředně zasahovaly do prostoru centrálního násypu opevnění a přilehlé části příkopu. Tyto výkopy o standardní šířce 0,5 m byly označeny jako sondy 1–3.

Výzkumem bylo potvrzeno, že pahorek je uměle nasypán, přičemž mocnost násypu, stejně jako hloubku prokazatelně přítomného příkopu, nebylo možno z technických důvodů zjistit (v úzkých výkopech nelze dosáhnout větších hloubek). Do povrchu násypu bylo zahloubeno několik mělkých objektů včetně drobných sloupových jamek, z nichž lze (při nepřítomnosti kamenných struktur) usuzovat na původní dřevěnou zástavbu.

Keramické nálezy z objektů (hlavně obj. 500) a povrchové kulturní vrstvy, relevantní pro datování zkoumané fortifikace, jsou zařaditelné do 2. poloviny či poslední čtvrtiny 13. stol, což nastoluje otázku, zda se skutečně jedná o tvrz známou z písemných pramenů. Z větší části zkoumané výplně příkopu obj. 503 pochází materiál novověkého až subrecentního stáří, což dokládá jeho zahrnutí v relativně nedávném období. Torzo tvrziště bylo po provedené skrývce zaměřeno, jeho jádro bude fakticky zakonzervováno násypem pod základovou deskou novostavby.

David Parma

Resumé

Petrovice (Bez. Blansko), Intravillan. Mittelalter. Kleine Befestigung. Rettungsgrabung.

POLEŠOVICE (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

„Nivy“. Doba mladohradištní. Zaniklá středověká ves. Záchraný výzkum.

Při pokračování záchraného výzkumu v polešovické pískovně (viz kapitola Doba bronzová a Doba železná) byla prozkoumána jedna sídlištní jáma pravidelně obdélného půdorysu se zaoblenými rohy, kterou je možné interpretovat jako objekt blíže neurčité výrobní funkce. Výplň jámy byla tvořena černou písčitou hlínou s množstvím kamenů se stopami žaru. Podle několika vyzvednutých keramických zlomků náleží tato jáma období mladohradištnímu a lze ji tedy dát do souvislosti se zaniklou středověkou vsí Zábřacany, která se v tomto období v bezprostřední blízkosti lokality rozkládala.

Marek Lečbych

Resumé

Polešovice (Uherské Hradiště dist.), "Nivy". An Early Medieval feature was excavated during the following rescue excavation. It probably belonged to the defunct medieval village Zábřacany.

PROSTĚJOV (OKR. PROSTĚJOV)

Pernštýnské náměstí. Novověk. Zámek. Záchraný výzkum.

V dubnu až květnu 2010 provedli pracovníci prostějovského pracoviště Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i. záchraný archeologický výzkum, vyvolaný odkanalizováním objektu perněštejského zámku v Prostějově. Zámek se nachází na S okraji historického jádra města Prostějova v linii původního městského opevnění. Obdélná čtyřkřídlá dispozice zde uzavírá Pernštýnské náměstí. Stavba je orientována přibližně podle světových stran. Od jihu a od západu je zámek obehnan obehnaným příkopem, který překračuje zděný most o jednom oblouku. Nevelké nádvoří obklopují patrová křídla s mansar-dovými střechami.

Do perněštejských rukou se Prostějov dostal jako součást plumlovského panství v roce 1495 z majetku pánů z Kravař a zůstal v jejich držení do konce 16. století.

Zámek v Prostějově je doložen od 20. let 16. století, kdy jeho existenci nepřímo potvrzuje zmínka o prostějovském hejtmánu Mikuláši Doupovcovi z Doupova v pamětní knize radního písaře Jana Bělkovského z Ronšova, a to k roku 1522. Stavba byla v 16. století důstojným šlechtickým sídlem. Osudový zlom v jeho dějinách nastal za třicetileté války, kdy Prostějov stejnou měrou zdeptalo císařské i švédské vojsko. Generál Torstensson nařídil 30. června 1643 strhnout hradby a zámek vypálit. Podle dobové kroniky byly 2. srpna vyhozeny do vzduchu věže Plumlovské, Olomoucké a Vodní brány, rozbořeny hradby, rozházeny valy a o den později byl zapálen zámek „zkřídlicemi přikrytej a s mnohými pozlacenými mako-